

Ja reiz ziemas naktī ceļinieks

Italo Kalvīno

2020-02-21

Italo Calvino

SE UNA NOTTE D'INVERNO UN VIAGGIATORE

Copyright © 2002, The Estate of Italo Calvino

All rights reserved

Projekts finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu.

Šī publikācija atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisija neatbild par tajā sniegtās informācijas tālāku izmantošanu.

Grāmata izdota ar Latvijas Republikas Kultūras ministrijas atbalstu.

Questo libro è stato tradotto anche grazie a un contributo del Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale italiano.

Grāmatas tulkojumu daļēji atbalstījusi Itālijas Ārlietu un Starptautiskās sadarbības ministrija.

Literārais konsultants Arturs Hansons

Mākslinieks Aigars Ozoliņš

Datorgrafiskais noformējums: Iveta Paegle

© Dace Meiere, tulkojums latviešu valodā, 2019

© Aigars Ozoliņš, mākslinieciskais noformējums, 2019

© SIA "Jāņa Rozes apgāds", 2019

Tūlīt tu sāksi lasīt Italo Kalvīno jauno romānu Ja reiz ziemas naktī ceļnieks. Atslābinies. Sakoncentrējies. Aizgaidi prom visas citas domas. Ļauj apkārtējai pasaulei izkust nenoteiktībā. Durvis labāk aizvērt; aiz tām mūždien ir ieslēgts televizors. Pasaki pārējiem uzreiz: “Nē, es negribu skatīties televīziju!” Pacel balsi, citādi viņi tevi nedzird: “Es lasu! Lūdzu, mani netraucējiet!” Varbūt tai troksnī viņi tevi nav saklausījuši; saki skaļāk, klieudz: “Es tūlīt sāksu lasīt Italo Kalvīno jauno romānu!” Vai arī, ja nevēlies, nesaki neko; cerēsim, ka tevi liks mierā.

Iekārtojies visērtākajā pozā: sēdus, puszviļus, pierāvis klāt ceļgalus, guļus. Guļus uz muguras, uz sāniem, uz vēdera. Atpūtas krēslā, uz dīvāna, šūpuļkrēslā, uz zviļņa, uz pufa. Šūpuļtīklā, ja tev ir šūpuļtīkls. Gultā, zināms, varbūt pat zem segas. Vari arī nostāties ar galvu uz leju kādā jogas pozā. Ar otrādi apvērstu grāmatu, saprotams.

Viena vienīga ideālā poza lasīšanai, dabiski, nav atrodama. Kādreiz bija pieņemts lasīt stāvus pie pults. Cilvēki bija pieraduši stāvēt uz vietas. Tā viņi atpūtās, kad bija piekusuši jāt ar zirgu. Jāšus zirgā neviens nav iedomājies lasīt; tomēr doma par lasīšanu seglos, grāmatu turot atbalstītu pret krēpēm, varbūt pat piestiprinātu zirgam pie ausīm ar īpašu iemauktu siksnu, tev šķiet pievilcīga. Pēdas balstās uz kāpšiem: tā varētu būt pat ļoti ērti lasīt, galu galā, augstāk par zemi saceltas kājas ir pirmais priekšnoteikums, lai varētu izbaudīt lasīšanu.

Nu, ko tu gaidi? Izstiep kājas, mierīgi uzcel tās uz spilvena, uz diviem spilveniem, uz dīvāna galiem, uz atpūtas krēsla parocējiem, uz tējas galdiņa, uz rakstāmgalda, uz klavierēm, uz globusa. Vispirms gan noveļ kurpes. Ja gribi turēt kājas gaisā; ja ne, velc atpakaļ. Nu, tagad tik nepaliec tā stāvam ar korpēm vienā un ar grāmatu otrā rokā.

Pieregulē gaismu, lai tā nenogurdina acis. Dari to tagad, jo vēlāk, kad būsi iegrimis lasīšanā, vairs nevarēsi atrauties. Parūpējies, lai lapa nepaliek ēnā, lai nepārvēršas par melnu burtu blīvējumu uz pelēka fona, vienveidīgu kā peļu pulks; bet uzmanies arī, lai uz lapas nekrīt pārāk spilgta gaisma, lai tā neatstarojuš papīra nežēlīgajā baltumā, nograuzot burtiem ēnas kā Dienvidu dienvidu. Mēģini jau laikus paredzēt visu, lai vēlāk nevajadzētu pārtraukt lasīšanu. Cigaretēs rokas stiepiena attālumā, ja esi smēķētājs, pelnutrauks. Kas vēl? Vajag pačurāt? Labi, pats zini labāk.

Nav jau tā, ka tu no šīs konkrētās grāmatas gaidītu ko īpašu. Tu esi cilvēks, kurš principā neko vairs ne no kā negaida. Ir daudzi – gan jaunāki par tevi, gan mazāk jauni –, kas dzīvo, nemitīgi gaidīdami satriecošus pieredzējumus: no grāmatām, no cilvēkiem, no ceļojumiem, no notikumiem, no tā, ko pietāpījusi rītdiena. Tu ne. Tu zini, ka labākais, ko var gaidīt, ir izvairīšanās no kaut kā ļaunāka. Pie tāda secinājuma esi nonācis gan personiskajā dzīvē, gan arī vispārīgos un pat globālos jautājumos. Un kā ir ar grāmatām? Lūk, tieši tāpēc, ka esi atmetis gaidas visās pārējās jomās, tu esi pārliecināts, ka vēl drīkstī atļauties jauneklīgu gaidīšanas prieku tik ierobežotā un konkrētā laukā: ar grāmatām var iziet labi vai slikti, taču vilšanās risks nav nekāds liels.

Tātad laikrakstā tu izlasīji, ka ir iznākusi Italo Kalvīno jaunā grāmata Ja reiz ziemas naktī ceļnieks, bet šis autors jau vairākus gadus neko nav publicējis. Tu aizgāji uz grāmatnīcu un grāmatu nopirkī. Un pareizi darīji.

Jau veikala skatlogā ievēroji vāciņus ar meklēto nosaukumu. Sekodams šīm vizuālajām pēdām, devies iekšā veikalā un lauzies cauri aizžogojumiem, ko sabūvējušas Grāmatas, Kuras Neesi Lasījis, kas sarauktām uzačīm drūmi nolūkojās tevī no plauktiem un letēm, pūlēdamās tevi iebiedēt. Bet tu zini, ka šādi iebiedēšanai nevajag ļauties, jo viņu pulkā neskaitāmus hektārus aizņem Grāmatas, Kuras Var Arī Nelasīt; Grāmatas, Kuras Paredzētas Dažādam Pielietojumam, Tikai Ne Lasīšanai; Grāmatas, Kuras, Ne Reizi Neatšķīris, Jau Esi Izlasījis, Jo Tās Pieder Pie To Grāmatu Kategorijas, Kas Uzskatāmas Par Izlasītām Jau Pirms Sarakstīšanas. Tā tu pārvari pirmos nocietinājumus, un nu tev uzbrūk kājnieki – Grāmatas, Kuras Tu Noteikti Labprāt Izlasītu, Ja Vien Tev Būtu Dzīvojamās Vairākas Dzīves, Taču Dzīve Diemžēl Ir Tikai Viena. Tu veikli pārlec šiem cīnītājiem un nonāc starp falangām, kurās sastājušās Grāmatas, Kuras Esi Iecerējis Izlasīt,

Tikai Vispirms Tev Vajadzētu Izlasīt Citas; Grāmatas, Kuras Ir Pārāk Dārgas, Tāpēc Var Pagaidīt, Līdz Tās Uz Pusi Nocenos; Grāmatas, Kuras Tā Paša Iemesla Dēļ Tu Nopirksi, Kad Tās Izdos Kabatas Formātā; Grāmatas, Kuras Varētu No Kāda Aizņemt; Grāmatas, Kuras Visi Ir Lasījuši, Un Tāpēc Liekas, Ka Esi Lasījis Arī Tu. Atvairījis šo uzbrukumu, to nonāc pie cietokšņa torņiem, kur vēl pretojas

Grāmatas, Kuras Jau Sen Esi Ieplānojis Izlasīt;

Grāmatas, Kuras Jau Gadiem Esi Meklējis, Bet Neesi Atradis;

Grāmatas Par To, Kas Tevi Šobrīd Nodarbina;

Grāmatas, Kuras Tu Gribētu Pārnest Mājās Un Turēt Pa Rokai Katram Gadījumam;

Grāmatas, Kuras Tu Varētu Atlikt Malā Un Varbūt Izlasīt Šovasar;

Grāmatas, Kuras Labi Iederētos Tavā Grāmatplauktā Līdzās Citām Grāmatām;

Grāmatas, Kuras Tev Izraisa Piepešu, Drudžainu, Bet Īsti Nepamatotu Ziņkāri.

Re, tev jau ir izdevies pretinieka pusē karojošo cīnītāju skaitu no bezgalīga samazināt līdz galīgam, kas, protams, tik un tā ir ļoti liels, tomēr ierobežots. Bet tavu mērķu atvieglojumu izklaidē uzbrukums no slēpņa, ko sarīkojušas Grāmatas, Kuras Tu Esi Lasījis Ļoti Sen, Tāpēc Būtu Laiks Tās Pārlasīt, un Grāmatas, Par Kurām Tu Vienmēr Esi Mānījies, Apgalvodams, Ka Esi Tās Lasījis, Un Kuras Vajadzētu Patiešām Beidzot Izlasīt.

Straujus līkločus mezdams, tu atbrīvojies un ar rāvienu esi nonācis citadelē, kur uzturas Nesen Izdotās Grāmatas, Kuru Autors Vai Temats Tevi Piesaista. Arī šī cietokšņa pašā sirdī tu vari izcirst robus aizstāvju rindās, nošķirot Jaunās Grāmatas, Kuru Autors Vai Temats Nemaz Nav Jauns (tev vai vispār), un Jaunās Grāmatas, Kuru Autors Vai Temats Ir Pavisam Svešs (vismaz tev), un pie reizes vari tikt skaidrībā, cik pievilcīgas tās tev šķiet, ņemot vērā tavas vēlmes un vajadzību pēc jaunā un nejaunā (pēc tā jaunā, ko tu meklē nejaunajā, un tā nejaunā, ko tu meklē jaunajā).

Tas viss, lai aprakstītu, kā tu, ar skatienu ātri pārskrējis grāmatnīcā izstādīto izdevumu nosaukumiem, devies pie kaudzītes, kurā sakrautas tikko nodrukātās Ja reiz ziemas naktī ceļinieks, paķēri vienu eksemplāru un nesi uz kasi nostiprināt savas īpašumtiesības.

Tu vēl uzmeti apjukuma pilnu skatienu grāmatām visapkārt (jeb, pareizāk sakot, grāmatas apjukušas no-raudzījās tevī kā suņi no patversmes būriem, redzot, kā bijušo biedru pie pavadas aizved saimnieks, kurš ieradies to izglābt) un izgāji no veikala.

Tā ir īpaša bauda, ko sniedz tikko izdota grāmata: tu nes sev līdzī ne tikai grāmatu, bet arī tās jaunumu, kas tikpat labi varētu būt arī parastais tikko no rūpnīcas nākušais priekšmeta jaunums, tas ātri zūdošais jaunības skaistums, ar kuru mēdz rotāties arī grāmatas, skaistums, kurš pastāv vien tik ilgi, līdz vāks sāk dzeltēt, uz augšgriezuma nosēžas smoga putekļi un muguriņas gali sāk nospurt bibliotēku straujajā rudenī. Nē, tu allaž ceri uzdurties istam jaunumam, kas, vienreiz bijis jauns, turpina tāds būt vienmēr. Tikko būsi grāmatu izlasījis, tu šo jaunumu piesavināsies, tev vairs nevajadzēs tam dzīties pakāļ. Vai šī būs no veiksmīgajām reizēm? To nevar zināt. Paskatīsimies, kā tā sākas.

Varbūt tu to pašķirstīji jau grāmatnīcā. Vai varbūt nevarēji, jo grāmata bija ietīstīta celofāna kūniņā? Tagad tu esi autobusā, stāvi kājās starp citiem braucējiem, ar vienu roku iekāpies roksturī, bet ar otru, brīvo mēģini grāmatu izlobīt no ietinamā papīra un dari to mazliet mērķaķīkām kustībām – mērķaķīks, kurš grib nomizot banānu un tai pašā laikā cieši turēties pie zara. Paklau, tu ar elkoni baksti blakusstāvētājus; vismaz atvainojies.

Vai varbūt pārdevējs tavu pirkumu neievīstīja papīrā; viņš tev to pasniedza maisiņā. Tas visu padara daudz vienkāršāku. Tu sēdi pie savas mašīnas stūres, apstājies pie luksofora, izvelc grāmatu no maisiņa, noplēs nost caurspīdīgo plēvi un ķeries pie pirmo rindu lasīšanas. Pār tevi gāžas taurējienu vētra; ir iededzies zaļais; tu aizkavē satiksmi.

Tu sēdi pie sava galda darbā un grāmatu itin kā nejauši esi nolīcis starp kantora papīriem, tad kādā brīdī nocel nost vienu mapi, un grāmata ir tev taisni acu priekšā, ar izklaidīgu seju tu to atšķir, atbalsti elkoņus uz

galda, atspied deniņus pret dūrēs savilkām rokām, izskatās, ka tu sakoncentrējies pēti kādu dokumentu, taču patiesībā esi pievērsies romāna pirmo lappušu izpētei. Pamazām vien tu atspied muguru pret krēsla atzveltni, pacel grāmatu deguna augstumā, sašķieb krēslu līdzsvarā uz aizmuguri, atvelc vaļā kādu no rakstāmgalda sānu atvilktnēm, lai varētu uz tās sacelt kājas, jo pēdu stāvoklis lasīšanas laikā ir ārkārtīgi svarīgs, tad izstiep stilbus uz rakstāmgalda virsmas pāri neizskatītajiem darba dokumentiem.

Bet vai tev nešķiet, ka tā ir necieņas izrādīšana? Protams, runa nav par cieņu pret tavu darbu (neviens te netaisās vērtēt tavu profesionālo atdevi; pieņemsim, ka tavi darba pienākumi ir veiksmīgi iekļauti tai neproduktīvo darbību sistēmā, kas veido lielu daļu valsts un pasaules ekonomikas), runa ir par cieņu pret grāmatu. Vēl ļaunāk, ja tu tomēr – gribēti vai negribēti – esi viens no tiem, kam strādāt nozīmē strādāt pa īstam un – apzināti vai netīšām – veikt kaut ko derīgu un vajadzīgu vai vismaz ko tādu, kas nebūtu nevajadzīgs ne pašam, ne citiem, tādā gadījumā grāmata, kuru esi atnesis līdzī uz darbavietu kā amuletu vai talismanu, tevi ik pa brīdim kārdina, mudina atkal un atkal pa dažām sekundēm novērsties no tavas uzmanības galvenā objekta, vienalga, vai tas būtu elektronisko kartīšu perforators, plīts riņķi virtuvē, buldozera vadības sviras vai pacients, kurš ar uzšķērstu vēderu guļ uz operācijas galda.

Īsāk sakot, būs labāk, ja apvaldīsi nepacietību un grāmatu vērsi vaļā tikai tad, kad būsi mājās. Tagad var. Tu esi savā istabā, mierīgs, tu atšķir grāmatas pirmo lappusi, nē, pēdējo, jo vispirms gribi paskatīties, cik tā gara. Par laimi, ne pārāk. Mūsdienās rakstīti gari romāni droši vien ir nonsenss: laika dimensija ir sasprāgusi gabalos, mēs vairs nespējam dzīvot vai domāt citādi kā vien laika šķēpelēs, kas attālinās katra pa savu trajektoriju un tūlīt nozūd. Laika nepārtrauktību varam atrast vienīgi romānos, kas sarakstīti tai laikmetā, kad laiks vairs nešķīta stāvam uz vietas, taču vēl nelikās uzsprādzis, laikmetā, kas turpinājās aptuveni simts gadus, un viss.

Tu apgrozi grāmatu rokās, pārlaid acis teikumiem uz aizmugurējā vāciņa, uz atlokiem: vispārīgas frāzes, kas neko daudz nepasaka. Jo labāk, nav nekā, kas mēģinātu nekaunīgi aizstāties priekšā visam, ko grāmatai pašai vajadzēs nepastarpināti pavēstīt, tam, ko tev vajadzēs no grāmatas izspiest, – daudz vai maz, tad jau redzēs. Protams, arī šī riņķošana ap grāmatu, šī lasīšana tai apkārt pirms ielasīšanās iekšā, ir daļa no jaunās grāmatas burvības, taču, tāpat kā visām citām ievadošajām baudām, arī šai ir savs optimālais ilgums, ko nevajadzētu pārsniegt, ja vēlamies, lai tā aizvada pie daudz nopietnākas baudas, ko sniegs pati akta konsumācija, proti, grāmatas lasīšana.

Tātad tagad esi gatavs pievērsties pirmās lappuses pirmajām rindām. Noskaņojies atpazīt ne ar ko nesajaucamo autora intonāciju. Nē. Tomēr to neatpazīsti. Bet, ja tā padomā, vai kāds maz ir apgalvojis, ka viņa intonācija ir tik īpaša? Īstenībā ir zināms, ka šis autors katrā grāmatā ir bijis citāds. Un tieši nemitīgās pārmaiņas ir viņam raksturīgā īpatnība. Bet šoreiz tiešām izskatās, ka rindām, ko lasi, nav nekā kopīga ar visu, ko viņš sarakstījis iepriekš, vismaz cik nu tu atceries. Vai gaidāma vilšanās? Tūlīt redzēsim. Varbūt sākumā jūties mazliet apjucis, līdzīgi kā brīdī, kad tev stādās priekšā cilvēks, kura vārdu domās biji saistījis ar noteiktu seju, un nu centies tos vaibstus, ko tagad vēro, apvienot ar tiem, kas palikuši atmiņā, taču tie spītīgi nelīmējas kopā. Bet tu lasi tālāk un secini, ka grāmata tevi ievēl; lai arī ko tu būtu gaidījis no autora, tavu interesi izraisa grāmata pati par sevi, un būtībā šāds pavērsiens tev gluži labi patīk: esi saskāries ar kaut ko, par ko vēl īsti nav skaidrs, kas tas ir.

Ja reiz ziemas naktī ceļinieks

Romāns sākas dzelzceļa stacijā, noelšas lokomotīve, virzuļa izelpa aizsedz nodaļas sākumu, dūmu mākonis apslēpj daļu pirmās rindkopas. Stacijas smakām cauri izvējo stacijas bufetes smaržas. Kāds skatās caur aizsvīdušām rūtīm, atver bāra stiklotās durvis, viss ir miglains – arī iekšpusē, itin kā raugoties tuvredzīgām acīm vai arī tādām, ko sakairinājuši ogļu putekļi. Pašas grāmatas lappuses ir aizsvīdušas kā veca vilciena logi, dūmu mākonis nogulst tieši uz teikumiem. Ir lietains vakars; vīrietis ieiet bārā; atpogā mitro mēteli; viņu ietīsta garaiņu mutuļi; svilpiens aizskrien gar sliedēm, kas, lietū mirdzēdamas, stiepjas, cik tālu sniedz skatiens.

Tāds kā lokomotīves svilpiens un garaiņu strūkļa paceļas no kafijas automāta, kurā vecais bārmenis palaiž spiedienu, itin kā raidīdams signālu, vai vismaz tādu iespaidu rada teikumi otrajā rindkopā, kur spēlmaņi pie galdiņiem piespiež kāršu vēdekļus pie krūtīm un trīskārši pagriežas pret jaunatnācēju – pagrieždami kaklu, plecus un krēslus –, bet tie, kuri te paraduši stāvēt pie letes, paceļ tasītes un pūš uz kafijas virsmu pavērtām

lūpām, pievērtām acīm vai arī nostrebj pirmo malku no pilnajiem alus kausiem, pārspīlēti sargādamies nepārliet dzērienu pār malu. Kaķis uzmet kūkumu, kasiere aizstumj ciet kases aparāta atvilktni, un tā nodžinkst. Visas šīs zīmes kopīgi apliecina, ka te ir maza provinces stacija, kur acumirkli tiek ievērots ikviens atbraucējs.

Visas stacijas ir līdzīgas; nav svarīgi, ka laternas nejaudā izgaismot neko vairāk par savu blāvi izplūdušo apdārzu, šī tik un tā ir vide, ko tu pazīsti kā savus piecus pirkstus, te vilciena smaka paliek gaisā arī tad, kad visi vilcieni ir aizbraukuši, tā īpašā staciju smaka pēc pēdējā vilciena aizbraukšanas. Šķiet, ka stacijas gaismām un teikumiem, kurus lasi, ir dots uzdevums izplūdināt, nevis skaidrāk parādīt lietas, kas brīžam iznirst no tumsas un miglas aizsega. Es šovakar šajā stacijā izkāpu pirmo reizi mūžā, taču man jau liekas, ka esmu te pavadījis veselu mūžību, staigājot iekšā ārā pa bāra durvīm, nomainot segtā perona smaku pret slapjo skaidu smaku tualetē, te, kur viss sajaucies vienā vienīgā – gaidīšanas – smakā, un tā ir tā pati smaka, kas jūtama telefona kabīnēs, kad neatliek nekas cits kā savākt savus žetonus, jo uzgrieztais numurs neizrāda dzīvības pazīmes.

Es esmu vīrietis, kas staigā šurpu turpu starp bāru un telefona kabīni. Pareizāk, to vīrieti sauc “es”, un neko citu par viņu tu nezini, tāpat kā arī šo staciju sauc vienkārši “stacija”, un ārpus tās nepastāv nekas, izņemot telefona signālu, kas bez atbildes skan tumšā istabā kādā tālā pilsētā. Uzāķēju klausuli atpakaļ, sagaidu metālisko žvadzoņu lejup pa dzelzs rīkli, atkal pastumju stiklotās durvis un dodos pie tasītēm, kas sakrautas žāvēties garaiņu mākonī.

Kafijas automāti staciju kafejnīcās uzkrītoši demonstrē savu radniecību ar lokomotīvēm, vakardienas un šodienas espresso automāti – ar vakardienas un šodienas tvaika un elektriskajām lokomotīvēm. Es tik staigāju šurpu turpu, riņķoju un metu cilpas: esmu iekritis slazdos, tais ārpuslaika slazdos, ko vienmēr izliek stacijas. Smalki ogļu putekļi joprojām lidinās staciju gaisā arī daudzus gadus pēc visu līniju elektrifikācijas, un no romāna, kurš runā par vilcieniem un stacijām, nevar neplūst šī dūmu smaka. Tu lasi tik uz priekšu, pāris lappuses jau izlasītas, un būtu laiks tev skaidri pateikt, vai šī, kurā es izkāpu no vilciena, kas stipri kavējās, ir agrāko laiku vai mūsdienu stacija; taču teikumi turpina vīties nenoteiktībā, pelēkumā, tādā kā neitrālajā joslā, kur visa pieredze reducēta līdz mazākajam kopsaucējam. Piesargies, tas noteikti ir paņēmieni, kā pamazām ievilkt tevi iekšā, iepīt sižeta pavedienos tā, ka tu nemaz nepamanīsi: slazdi. Vai varbūt autors joprojām vilcinās neizlēmībā, tāpat kā, starp citu, arī tu, lasītāj, neesi īsti pārliecināts, par ko tev labāk patiktu lasīt – vai par ierašanos vecā stacijā, kas tev liktu atgriezties pagātnē, no jauna atgūt sen zaudētus laikus un vietas, vai tomēr lai gaismu un skaņu zibona liek sajūst, ka esi dzīvs šodien, tai pasaulē, kur, kā tagad uzskata, esot patikami būt dzīvam. Varbūt šo bāru (jeb “stacijas bufeti”, kā to mēdz saukt) miglainu un izplūdušu redz tikai manas tuvredzīgās vai sakairinātās acis, un nebūt nav atmetama iespēja, ka īstenībā tas ir piesātināts ar zibenskrāsas cauruļu izstarotu gaismu, kas neskaitāmos spoguļos atspīd tā, ka ar to tiek piepildīti visi kakti un plaisas, un šai bezēnu telpā pāri malām plūst uz visskaļāko uzgriezta mūzika, kas gāžas no vibrējošas klusuma nogalināšanas ierīces, darbojas flipera automāti un visādas elektriskās spēles, kas simulē zirgu skriešanās sacīkstes vai cilvēkmedības, un krāsainas ēnas peld gan televizora caurspīdīgajā ekrānā, gan tikpat caurspīdīgajā tropisko zivju akvārijā, kur tās iepriecē vertikāla gaisa burbulīšu straume. Un mana roka nevis tur vecmodīgu, apaļi izspīlētu un stipri nodilušu ceļasomu, bet gan stumj stūrainu koferi, kas darināts no cietas plastmasas, aprīkots ar maziem ritenīšiem un vadāms ar hromētu, salokāmu metāla stieni.

Tu, lasītāj, domāji, ka tur, zem perona nojumes, mans skatiens skrēja pie vecās stacijas apaļā pulksteņa rādītājiem, kas līdzīgi caurumotām āvām, veltīgi pūlēdamies pagriezt tos atpakaļ, cenždamies pretēji laika straumei skriet cauri kapsētai, kur pagājušās stundas bez dzīvības guļ savā apaļajā panteonā. Bet kurš tev teicis, ka pulksteņa cipari nerēgojas taisnstūrveida lodziņos un ka es neredzu minūtes ar asu klakšķi krītam man virsū citu pēc citas kā giljotīnas asmeņus? Taču rezultāts necik daudz nemainītos: arī slīdot cauri gludi nopulētai un ērtai pasaulei, mana roka, kas sažņaugta ap ritentiņkofera vieglo stūri, tik un tā paustu iekšēju atraidījumu, it kā šī neapgrūtinošā bagāža man nozīmētu nogurdinošu un nepatīkamu nastu.

Laikam gan kaut kas man ir nogājis greizi: kāds pārpratums, aizkavēšanās, garām palaista pārsēšanās; varbūt man, šeit ierodoties, vajadzēja satikt kādu kontaktpersonu, iespējams, sakarā ar šo čemodānu, kurš, kā izskatās, mani ļoti uztrauc – tikai nav skaidrs, vai tāpēc, ka baidos to pazaudēt, vai tāpēc, ka nevaru sagaidīt brīdi, kad tikšu no tā vaļā. Toties ir skaidrs, ka tā nav nekāda parastā bagāža, ko es varētu nodot

glabātavā vai izlikties aizmirstam uzgaidāmajā zālē. Veltīgi es skatos pulkstenī; ja arī kāds bija atnācis mani sagaidīt, nu jau viņš sen ir prom; un veltīgi es bezspēcīgās dusmās cenšos pagriezt atpakaļ pulksteņus un kalendārus, cerēdams atgriezties brīdī, pirms notika kaut kas, kam nevajadzēja notikt. Ja man šajā stacijā vajadzēja satikt kādu, kuram, iespējams, pašam ar šo staciju nav nekā kopīga, kādu, kuram tikai vajadzēja izkāpt no viena vilciena un tad braukt projām ar citu, tieši tāpat kā būtu vajadzējis darīt man, un ja vienam no mums vajadzēja otram kaut ko nodot, piemēram, ja man vajadzēja tam otram uzticēt šo koferi, kurš diemžēl ir palicis pie manis un svilina man rokas, tad vienīgais risinājums ir mēģināt atjaunot pārtrūkušos kontaktus.

Pāris reižu jau šķērsoju kafejnīcu un palūkojos ārā pa durvīm, kas veras uz neredzamā laukuma pusi, taču tumsa mani katru reizi iedzina atpakaļ iekšā, šajā izgaismotajā starptelpā, kas sastingusi starp diviem – sliežu saišķa un miglainās pilsētas – tumšumiem. Kur tad lai es ietu? Pilsētai tur, ārpusē, vēl nav vārda, mēs nezinām, vai tā paliks ārpus romāna vai viss mums tiks izstāstīts tās tintes melnumā. Zinu tikai, ka šī pirmā nodaļa vilcinās pamest staciju un bāru: būtu neapdomīgi doties projām, jo kāds taču vēl var atnākt mani šeit satikt, un tikpat neapdomīgi būtu lieki rēgoties cilvēkos ar šo prāvo un traucējošo bagāžu. Tāpēc turpinu bāzt žetonus telefonautomāta rīklē, bet telefons tos katru reizi izsļauj atpakaļ; žetonu ir daudz – kā priekš tālsarunas; kas zina, kur šobrīd atrodas tie, no kuriem man jāsāņem instrukcijas vai – runāsim skaidru valodu – pavēles: ir taču redzams, ka esmu pakļauts citiem, neizskatos pēc tāda, kurš braukā apkārt privātās darīšanās vai vada pats savu biznesu; drīzāk izskatos pēc izpildītāja, pēc sīka bandinieka ļoti sarežģītā partijā, pēc maza zobratīņa lielā mehānismā – pēc tik maza, ka tam pienāktos būt neredzamam; un patiešām, bija iecerēts, ka es te iegriezīšos, neatstājot pēdas, taču ikkatru minūti, ko šeit aizvadu, es pēdas atstāju: atstāju pēdas, ja ne ar vienu nesarunājos, tādējādi izceldamies kā cilvēks, kurš negrib vērt valā muti; atstāju pēdas, ja runāju, jo ikviens pateiktais vārds te paliks un pēcāk var izlēkt atklātībā, ielikts pēdīnās vai pārstāstīts bez pēdīnām. Varbūt tāpēc autors krāmē pielāvumu uz pielāvuma garās rindkopās bez dialogiem, blīvā un nespodrā svina slānī, kur es varu pārvietoties nemanīts un nozūst.

Es patiešām esmu cilvēks, kurš nekrīt acīs, anonīma klātbūtne uz vēl anonīmāka fona, un tu, lasītāj, mani saredzēji starp ļaudīm, kas izkāpa no vilciena, un pēcāk, kad staigāju no bāra uz telefonu un atpakaļ, turpināji man sekot tikai tāpēc, ka mani sauc “es”, un tas ir vienīgais, ko tu par mani zini, taču arī ar to pietiek, lai tu šajā nepazīstamajā “es” ieguldītu daļu sevis pašā. Un līdzīgi arī autors, lai gan nebija iecerējis stāstīt par sevi, bet personāžu par “es” nosauca, itin kā gribēdams padarīt neredzamu, atbrīvoties no nepieciešamības nosaukt vārdā vai aprakstīt, jo jebkurš cits apzīmējums vai raksturojums to definētu daudz lielākā mērā nekā šis plikais vietniekvārds, – arī viņš tikai tāpēc, ka ir uzrakstījis “es”, neapzināti cenšas ieguldīt tajā mazliet sevis un tā, ko pats jūt vai iztēlojas jūtam. Identificēties ar mani ir vieglāk par vieglu, pagaidām mana ārējā izturēšanās ir kā ceļiniekam, kurš nokavējis pārsēšanos, un tādu situāciju ir pieredzējis ikviens; taču jebkura situācija, kas ievada kādu romānu, vienmēr atsaucas uz kaut ko citu, kas jau ir noticis vai tūlīt notiks, un tieši šis “kaut kas cits” identificēšanos ar mani padara riskantu gan tev, lasītāj, gan viņam, proti, autoram; un, jo pelēkāks, parastāks, nenoteiktāks un ikdienišķāks ir šī romāna sākums, jo skaidrāk jūs abi ar autoru sajūtat briesmu ēnu izaugam pār to “es” daļiņu, ko tik neapdomīgi ieguldījāt iekš personāža “es”, nezinādami, kādu stāstu viņš nes sev līdzī, tāpat kā to koferi, no kura tik nepacietīgi alkst atsavināties.

Atsavināšanās no kofera bija pirmais priekšnoteikums, lai varētu atjaunot agrāko situāciju – tādu, kāda tā bija pirms visiem tālākajiem notikumiem. Tieši to es domāju, kad saku, ka vēlētos doties atpakaļ pret laika straumi: es gribētu nodzēst dažu notikumu sekas un restaurēt sākotnējo stāvokli. Taču katrs manas dzīves mirklis atnes jaunu faktu sablīvējumu, un katram no šiem jaunajiem faktiem līdzī nāk arī tā sekas, tāpēc, jo dedzīgāk es cenšos atgriezties nulles punktā, no kura esmu uzsācis ceļu, jo vairāk no tā attālinos: lai arī visu manu darbību mērķis ir nodzēst iepriekšējo darbību sekas, turklāt man tas pat izdodas ar vērā ņemamiem rezultātiem, kas liek sirdij cerēt uz tūlītēju atvieglojumu, man tomēr ir jāreķinās, ka ikviena kustība, ar kuru dzēšu agrākos notikumus, izraisa jaunu notikumu krusu, kas situāciju sarežģī vēl ļaunāk nekā iepriekš un ko man atkal vajadzēs mēģināt dzēst. Tāpēc man rūpīgi jāapsver katrs gājieni, lai ar to maksimāli daudz izdzēstu, bet radītu pēc iespējas mazāk jaunu sarežģījumu.

Ja viss nebūtu nogājis greizi, kādam vīrietim, kuru es nepazīstu, būtu vajadzējis mani satikt, tiklīdz izkāpu no vilciena. Un tam vīrietim būtu bijis tieši tāds pats koferis uz ritenīšiem kā man, tikai tukšs. Pasažieru drūzmā uz perona starp diviem vilcieniem abi koferi šķietami nejauši būtu sadūrušies. Sadursme, kas var atgadīties nejauši, neatšķirama no īstas nejaušības; taču vīrietis man būtu pateicis paroli – komentāru par

avīzes virsrakstu, kas rēgojas man no kabatas un vēsta par zirgu skriešanās sacīkšu rezultātiem. “Ak tad uzvarēja Zenons Elejietis!”, un mēs, brīdi krāmējušies ar metāla stieņiem, būtu atkabinajuši savus kopā sakritušos koferus, varbūt pie reizes pārmijot kādu frāzi par zirgiem, likmēm, prognozēm, un tad dotos katrs uz savu pusi – uz vilcieniem, kam tūlīt būtu jādodas pretējos virzienos. Neviena nepamanītu, ka man būtu palicis viņa koferis, bet manējo prom aizstumtu viņš.

Perfekts plāns, tik perfekts, ka to spēja izjaukt pat visniecīgākais sarežģījums. Tagad esmu šeit un vairs nezinu, ko darīt, – pēdējais ceļinieks, kurš gaida šajā stacijā, kur neviena vilciena nebūs agrāk par rītrītu. Šī ir stunda, kad mazā provinces pilsētiņa atkal noslēdzas savā čaulā. Stacijas bārā ir palikuši tikai vietējie, kas visi cits citu pazīst, cilvēki, kuriem ar staciju nav nekā kopīga, bet kuri atnākuši šurp pāri tumšajam laukumam varbūt tāpēc, ka neviena cita atvērta iestādījuma tuvumā nav, vai varbūt tāpēc, ka provinces pilsētās stacijām joprojām piemīt magnētisks pievilksanas spēks, stacijās aizvien vēl var sagaidīt kaut ko jaunu, vai varbūt iemesls ir tikai atmiņas par laikiem, kad stacija bija vienīgais saskarsmes punkts ar pārējo pa- sauli.

Velti es cenšos sev iestāstīt, ka nekādu provinces pilsētu vairs nav un varbūt nekad nav bijis: ikkatra vieta acumirkļi sazinās ar visām pārējām, izolācijas sajūta pārņem vienīgi pārbraucienos no vienas vietas uz citu, proti, tad, kad īsti neesi nekur. Un man šobrīd patiešām te nav ne šejienes, ne citurienes, un visi vietējie mani sazīmē kā ārpusnieku vismaz tikpat skaidri, cik skaidri es viņos redzu neārpusniekus un viņus apskaužu. Jā, apskaužu. Es no ārpusē vēroju parasta vakara dzīvi parastā mazpilsētā un apjēdzu, ka man parasti vakari būs liegti vēl nez cik ilgi, un domāju par tūkstošiem šai līdzīgu pilsētu, par simtiem tūkstošu līdzīgi apgaismotu krodziņu, kur šajā stundā ļaudis ļauj satumst vakaram, un nevienam no viņiem pa galvu nejaukas tādas domas kā man; varbūt viņus nomāc citas, nebūt ne apskaužamas domas, tomēr šobrīd es būtu gatavs mainīties ar jebkuru no viņiem. Piemēram, ar kādu no tiem puīšiem, kas apstaigā vietējo veikalu un kafejnīcu saimniekus, vākdami parakstus uz petīcijas par gaismas izkārtņu aplikšanu ar nodokli: to paredzēts iesniegt pilsētas domē, un puīši to tagad lasa priekšā bārmenim.

Šai vietā romānā iekļauti sarunu fragmenti, kuru vienīgais uzdevums, šķiet, ir atspoguļot provinces pilsētas ikdienu. – Un tu, Armida, jau parakstījies? – viņi jautā sievietei, kuru es redzu tikai no aizmugures: jostu, kas nokarājas no gara, ar kažokādu apmalota mēteļa, augstu, saslietu apkakli, dūmu pavedienu, pirkstus ap glāzes kājiņu. – Un kurš jums teica, ka es savam veikalam taisos uzlikt neona izkārtni? – viņa atbild. – Ja dome grib ietaupīt uz laternu rēķina, es jau nu par savu naudu viņiem ielas neapgaismošu! Visi tāpat zina, kur atrast Armidas Ādas galantēriju. Un, kad es nolaižu aizsargslēgus, iela paliek tumšā, un viss.

– Tieši tāpēc arī tev vajadzētu parakstīties, – viņi tai saka. Uzmanā uz tu; te visi ar visiem ir uz tu; runā pa pusei dialektā; šie ir cilvēki, kas paraduši cits citu redzēt katru dienu jau nez cik gadus; ikviena saruna ir senāku sarunu turpinājums. Viņi apšaudās jokiem, arī parupjiem: – Atzīsties, tev tumsa ir izdevīga, jo tā neviens neredz, kas pie tevis nāk! Saki, kas tev tie ir par ciemiņiem, kad slēgi nolaisti?

Šīs frāzes veido neskaidru balsu murdoņu, taču tajā varētu izskanēt arī kāds visam tālākajam izšķirīgi svarīgs vārds vai teikums. Tev lasot ir jāspēj uztvert gan fona murdoņas iespaidu, gan iespējamās apslēptos nolūkus, ko tu pagaidām nespēj samanīt (un es arī ne). Tātad lasot tev vienlaikus jābūt izklaidīgam un modrākam par modru, līdzīgi kā es vienlaikus esmu ieģimis domās un uzmanīgi ieklausos, ar elkoni atbalstījies uz bāra letes un atspiedis vaigu pret dūri. Nu romāns pamazām sāk atteikties no savas mīglainās nenoteiktības un sniedz šādas tādas ziņas par cilvēku ārieni, tomēr cenšas panākt, lai tev, pirmoreiz ieraugot šīs sejas, tās liktos arī jau tūkstošreiz redzētas. Mēs esam mazpilsētā, kuras ielās vienmēr satiekas vieni un tie paši cilvēki; sejas nes līdzī pieraduma nastu, kuras smagumu sajūt arī tādi kā es, kas te ieradusies pirmoreiz, bet tik un tā saprot, ka šīs ir mūžīgās sejas, vaibsti, kuras bāra spogulis ir redzējis kļūstam smagnējākus vai izdilstam, izteiksmes, kuras vakaru pēc vakara ir saņurcējušās vai uzblīdušas. Šī sieviete varbūt ir bijusi pilsētas lielākā skaistule; es viņu agrākajos laikos neesmu redzējis, bet man viņa arī tagad šķiet pievilcīga; taču, ja iztēlē mēģinu uz viņu raudzīties ar pārējo bāra pastāvīgo apmeklētāju acīm, viņu pārklāj tādi kā noguruma putekļi, varbūt tikai šo ļaužu noguruma ēna (bet tikpat labi tas var būt mans vai tavs nogurums). Viņi to pazīst kopš agras jaunības, zina visu par viņas dzīvi, varbūt kādam no šiem vīriešiem ar viņu pat bijis romāns, bet tā jau ir pagātne, viss aizmirsts; citiem vārdiem sakot, pār sievietes tēlu nogulst citu tēlu plīvurs un padara to neskaidru, svešu pieredzējumu smagums man neļauj viņu uzlūkot kā pirmoreiz ieraudzītu, svešās atmiņas pland zem lampām kā dūmi.

Izskatās, ka bāra pastāvīgo apmeklētāju iecienītākais laika kavēklis ir derību slēgšana: tās ir derības par ikdienišķiem niekiem. Piemēram, viens saka: – Saderam, kurš šovakar atnāks uz bāru pirmais, doktors Marne vai komisārs Gorins. – Un otrs turpina: – Un, kad doktors Marne atnāks, ko viņš darīs, lai izvairītos no savas bijušās sievas, – spēlēs fliperu vai pievērsīsies totalizatora blankai?

Tādā dzīvē kā manējā nekādas prognozes nebūtu iespējams izteikt: es nekad nezinu, kas ar mani var notikt nākamās pusstundas laikā, nespēju iedomāties tādu eksistenci, kas sastāvētu no stingri ierobežotām minimālām alternatīvām, par kurām droši var slēgt derības – būs tā vai tā.

– Nezinu, – es klusi saku.

– Ko jūs nezināt? – viņa jautā.

Šī ir doma, kuru, manuprāt, drīkstu izteikt arī skaļi, nevis paturēt klusībā, kā parasti daru ar visām savām domām, drīkstu pateikt to sievietei līdzās pie bāra letes, ādas galantērijas veikala saimniecei, ar kuru jau labu brīdi gribu uzsākt sarunu. – Vai pie jums tā ir?

– Nē, nav gan, – viņa man atbild, un es zināju, ka viņa atbildēs tieši tā. Viņa apgalvo, ka paredzēt nevar neko – ne šeit, ne citur: protams, katru vakaru ap šo laiku doktors Marne slēdz ambulanci un komisāram Gorinam beidzas darbalaiks policijas komisariātā, un viņi abi te iegriežas vienmēr, vispirms viens un tad arī otrs, bet vai tad tam ir tik liela nozīme?

– Katrā ziņā te neviens nešaubās, ka doktors centīsies izvairīties no bijušās Marnes kundzes, – saku.

– Bijusi Marnes kundze esmu es, – viņa atbild. – Neklausieties visās mulķībās, ko viņi runā.

Tava lasītāja uzmanība tagad pilnībā ir pievērsta sievietei, un tu jau vairāku lappušu garumā riņķo ap viņu, un arī es, nē, autors riņķo ap šo sievišķo klātbūtni, jau vairāku lappušu garumā tu gaidi, ka šis sievišķais rēgs iegūs konkrētākus apveidus, kā jau parasti rakstītās lappusēs sievišķie rēgi iegūst apveidus, un tieši tavas lasītāja gaidas mudina autoru viņai pievērsties; un arī es, lai gan mani nodarbina pavisam citas domas, lūk, tērzēju ar viņu, iesaistos sarunā, kuru man vajadzētu pēc iespējas drīzāk pārtraukt un laisties prom, nozust. Tu, protams, gribētu uzzināt par viņu ko vairāk, taču no lappuses iznirst tikai daži elementi, viņas seja paliek dūmu un matu aizsegta, bet vajadzētu saprast, kas slēpjas aiz mutes rūgtās vīpsnas – vai tur ir kaut kas, kas nebūtu rūgts un saviebts.

– Kādas mulķības viņi runā? – jautāju. – Es jau neko nezinu. Zinu vienīgi, ka jums ir ādas galantērijas veikals bez gaismas izkārtnes. Bet nezinu pat, kur tas atrodas.

Viņa man izskaidro. Tas ir veikals, kur pārdod ādas izstrādājumus, somas, koferus un ceļojuma piederumus. Un atrodas nevis stacijas laukumā, bet sānielā, netālu no dzelzceļa pārbrauktuves pie preču stacijas.

– Kāpēc jūs tas interesē?

– Es gribētu būt ieradies te agrāk. Es ietu pa tumšo ielu, ieraudzītu jūsu spoži izgaismoto veikalu, ieietu iekšā un teiktu jums: ja vēlaties, palīdzēšu nolaist slēgus.

Viņa man saka, ka slēgus jau esot nolaidusi, taču viņai vēl esot jāatgriežas veikalā veikt inventarizāciju, un viņa tur palikšot līdz vēlai naktij.

Ļaudis bārā pārmij jokus un sit cits citam uz pleca. Vienas derības jau ir noslēgušās: pa durvīm ienāk dakteris.

– Komisārs šovakar kavējas. Ej nu sažini, kāpēc.

Ārsts ienāk un pamāj sveicienu visriņķī; viņa skatiens neapstājas pie sievas, taču noteikti pagūst piefiksēt, ka ar to sarunājas kāds vīrietis. Viņš dodas dziļāk un pagriež muguru bāra letei; iemet monētu flipera automātā. Man taču būtu vajadzējies palikt nepamanītam, bet nu mani ir nopētījušas, nofotografējušas acis, kurām es nekādi nevaru būt paslīdējis garām: tās ir acis, kuras neaizmirst nevienu un neko, kas saistīts ar greizsirdības objektu, ar ciešanu cēloni. Ar šo mazliet aiztūkušo, mazliet ūdeņaino acu skatienu pietiek, lai es saprastu, ka drāma vēl nebūt nav galā: viņš turpina katru vakaru nākt uz šo kafejnīcu, lai redzētu viņu, lai atplēstu veco brūci, varbūt lai uzzinātu, kurš sieviete pavadīs uz mājām šovakar; un viņa katru vakaru nāk uz šo kafejnīcu, varbūt tīšuprāt gribēdama sagādāt viņam ciešanas, varbūt cerēdama, ka sāpes viņam

klūs par ikdienišķu pavadoni un viņš apradīs ar sājo nekā garšu, ko viņa savā mutē un dzīvē jūt jau gadiem ilgi.

– Vairāk par visu pasaulē es gribētu, – saku viņai, jo nu jau vairs nav vērts klusēt, – pagriezt pulksteņus atpakaļ.

Sieviete atbild kaut ko pašsaprotamu, kaut ko tādu kā: – Vajag tikai pagriezt rādītājus, – un es: – Nē, pagriezt domās! Sakoncentrēties tā, lai laiks atgrieztos atpakaļ, – saku; pareizāk, nav īsti skaidrs, vai es to tiešām pasaku vai tikai gribētu pateikt, vai arī autors tā interpretē manas aprauti iznurdētās frāzes. – Tikko te ieradies, uzreiz nodomāju: varbūt tiešām man izdevies sakoncentrēties tik stipri, ka laiks ir apmetis pilnu loku un, rau, es atkal esmu nonācis stacijā, no kuras devos ceļā pirmoreiz, un šī stacija ir palikusi precīzi tāda pati, nekas nav mainījies. Visas dzīves, kuras es būtu varējis nodzīvot, sākas šeit: te ir meitene, kura būtu varējusi būt mana meitene, bet nebija, un viņai aizvien vēl ir tās pašas acis, tie paši mati...

Viņa kā apceldamās paraugās visapkārt; es ar zodu pametu uz viņas pusi; viņa mazliet savelk augšup lūpu kaktiņus, itin kā gribēdama smaidīt, bet apstājas: vai nu pārdomājusi, vai arī tieši tāds ir viņas smaids. – Nezinu, vai tā tas bija domāts, bet es to uztveršu kā komplimentu. Un tālāk?

– Un tālāk esmu šeit. Tagadējais es ar šo koferi.

Šī ir pirmā reize, kad pieminu koferi, lai arī ne mirkli nepārstāju par to domāt.

Un viņa: – Šis ir stūraino ritentiņkoferu vakars.

Bezkaislīgi saglabāju mieru. Jautāju: – Kā to saprast?

– Es šodien vienu tādu koferi pārdevu.

– Kam?

– Svešniekam. Tādam kā jūs. Viņš devās uz staciju, taisījās braukt projām. Ar tukšu, tikko nopirkto koferi. Precīzi tādu pašu kā jūsējais.

– Vai tad tas ir kas savāds? Vai tad jūs nepārdodat koferus?

– Šitādi man veikalā ir jau sen, bet pagaidām neviens nebija pircis. Vietējiem nepatīk. Vai arī nav vajadzības. Vai arī viņi tādus nepazīst. Lai gan vajadzētu tak būt ērtiem.

– Man nekāds ērtais neliekas. Piemēram, ja es iedomājos, ka šis man varētu izvērsties par brīnišķīgu vakaru, atceros, ka man jāstiep līdzi koferis, un ne par ko citu vairs nespēju domāt.

– Vai tad jūs to nevarat kaut kur atstāt?

– Piemēram, koferu veikalā, – es saku.

– Kaut vai. Par vienu koferi vairāk vai mazāk...

Viņa pieceļas no bāra ķebļa, skatīdamās spogulī, sakārto mēteļa apkakli, jostu.

– Ja es vēlāk iegrieztos un piekļauvētu pie slēgiem, jūs mani dzirdētu?

– Pamēģiniet.

Viņa ne no viena neatvadās. Un nākamajā mirklī jau dodas prom pa laukumu.

Doktors Marne pamet flipera automātu un tuvojas bāram. Viņš grib ieskatīties man sejā, varbūt no pārējiem uztvert kādu mājienu vai smīnu. Taču viņi runā par derībām, arī par tām, kuras noslēgtas par dakteri, runā, neliekoties ne zinis, ka viņš klausās. Ap doktoru Marni viņo prieka un savstarpējas uzticības gaisotne – veci joki, sirsnīga apcelšanās un draudzīgi uzsitiņi pa plecu –, bet visas šīs jautrības pašā vidū ir jūtama cieņas zona, kas ne mirkli netiek pārkāpta, ne tikai tāpēc, ka Marne ir ārsts, sanitārais inspektors vai kas tamlīdzīgs, bet arī tāpēc, ka viņš ir draugs, vai varbūt tāpēc, ka viņš ir neveiksminieks, kurš stiep savu nelaimju nastu, palikdams draugs.

– Komisārs Gorins šovakar ir vēlāks par visām prognozēm, – kāds nosaka, jo šajā mirklī bārā ienāk komisārs.

Viņš ienāk. – Labs vakars visai kompānijai! – Pienāk man pavisam tuvu, pievērs skatienu koferim, avīzei, starp zobiem nočukst: – Zenons Elejietis, – dodas pie cigarešu automāta.

Vai mani kāds nodevis? Vai arī šis ir policists, kas strādā mūsu organizācijas labā? Pieeju pie automāta, it kā arī gribēdams nopirkt smēķus.

Viņš saka. – Jans ir nogalināts. Brauc prom.

– Un koferis? – es jautāju.

– Ved projām. Mēs šobrīd par to neko negribam zināt. Brauc ar ekspresi pulksten vienpadsmitos.

– Tas jau te neapstājas...

– Apstāties. Ej uz sesto peronu. Iepretī preču stacijai. Tev ir trīs minūtes.

– Bet...

– Laidies, vai arī būšu spiests tevi arestēt.

Organizācija ir ietekmīga. Tā dod pavēles policijai un dzelzceļam. Velku čemodānu pa pārejām starp sliedēm, līdz nonāku uz sestā perona. Dodos pa peronu uz priekšu. Tur pašā galā ir preču stacija un arī pārbrauktuve, aiz kuras ir migla un tumsa. Komisārs stāv stacijas bufetes durvīs un mani pieskata. Ātrvilciens brāžas šurp pilnā ātrumā. Palēnina gaitu, apstājas, aizsedz mani komisāra skatienam, brauc tālāk.

II

Tu esi izlasījis aptuveni trīsdesmit lappuses, un stāsts tevi aizrauj arvien vairāk. Kādā brīdī tu secini: “Šis teikums izskatās jau redzēts. Paga, visa rindkopa man liekas jau lasīta.” Skaidrs: dažādi motīvi atkārtojas atkal un atkal, viss teksts ir šādu elementu caurausts, to uzdevums ir atveidot laika svārstības. Tu esi jūtīgs lasītājs, kas pamana šādus smalkumus, acīgi uztver autora nodomus, nekas tev nepaslid garām neievērots. Tomēr vienlaikus tu jūti vieglu aizkaitinājumu; tieši tagad, kad tevi bija pārņēmusi patiesa interese, autors uzskata par vajadzīgu demonstrēt savus modernās literatūras virtuoza trikus un atkārtot veselu rindkopu. Tu saki: rindkopu? Tā taču ir vesela lappuse, tu vari salīdzināt, viss sakrīt līdz pēdīgam komatam. Un kas notiek tālāk? Nekas, stāstījums atkārtojas precīzi tāds pats, kā tu jau lasīji!

Paga, paskaties uz lappuses numuru! Sasodīts! No 32. tu esi atgriezies 17. lappusē. Tas, ko uzskatīji par autora stila smalkumu, izrādās visparastākā tipogrāfijas kļūda: divreiz atkārtojas vienas un tās pašas lapas. Neveiksme atgadījusies, grāmatu iesienot: sējums sastāv no atsevišķām iespiedloksņēm, katra no tām ir liela lapa, uz kuras tiek nodrukātas sešpadsmit grāmatas lappuses un kura pēc tam tiek salocīta astoņās daļās; iesienot loksnes sējumā, var gadīties, ka vienos vākos nonāk divas vienādas, tādi misēkli reizēm mēdz notikt. Tu nepacietīgi šķir grāmatu uz priekšu, meklējot 33. lappusi, protams, ja tā vispār šais vākos ir atrodama: divreiz līdzās iesieta viena un tā pati loksne nebūtu nekāda lielā nelaime; īsts posts būtu tad, ja pareizā loksne būtu pazudusi pavisam un nonākusi citā grāmatas eksemplārā, kur, iespējams, nemaz nav šajā sējumā dubultotās, toties ir divas šajā trūkstošās loksnes. Katrā ziņā tu gribi turpināt lasīt, nekas cits tev nerūp, tikko tu biji nonācis tādā vietā, kur nedrīksti izlaist ne lappuses.

Lūk, vēlreiz 31., 32. lappuse... Un tālāk? Atkal 17. lappuse! Jau trešoreiz! Ko viņi tev ir iesmērējuši? Iesējuši vienos vākos nezin cik vienādu lokšņu, un visā grāmatā nav nevienas citas lasāmas lappuses.

Tu triec grāmatu pret grīdu, labprāt izmestu to ārā pa logu, arī pa aizvērtu logu, cauri žalūziju plāksnīšu asmeņiem, lai tie saplucina nesakarīgās lokšņu burtnīcas, lai teikumi, vārdi, morfēmas, fonēmas šļācas uz visām pusēm un vairs nekad nespēj savienoties saistītā tekstā; cauri stikliem, un, ja tās ir neplīstošās rūtis, vēl jo labāk – iztriekt tām cauri grāmatu, kas sasmalcināta fotonos, viļņveida svārstībās, polarizētos spektros; cauri sienai, lai grāmata sadrūp molekulās un atomos, brāzdamās cauri dzelzsbetona atomiem, lai sašķīst elektronos, neitronos, neitrīno, arvien sīkākās elementārdaļiņās; lai skrien pa telefona vadiem, lai sarūk par elektroniskiem impulsiem, par informācijas plūsmu, ko drebina liekvārdība un trokšņi, lai sairst mutuļojošā entropijā. Tu gribētu tu izsviest ārā no mājas, ārā no kvartāla, ārā no savas apkaimes, ārpus pilsētas robežām, ārpus pilsētai piekritīgajām teritorijām, ārpus reģiona pārvaldības, ārpus nacionālās kopienas, ārpus kopējā tirgus, ārā no Rietumu kultūras, nost no kontinentālās plātnes, ārā no atmosfēras, biosfēras, stratosfēras, ārā no gravitācijas lauka, Saules sistēmas, galaktikas, galaktiku kopuma, izmanīties aizmest to vēl tālāk